

Mestbeleid en zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Oplossing mestproblematiek vergt minder vrijblijvendheid en meer ambitie

Overbemesting door de landbouw levert nog steeds problemen op voor de drinkwatervoorziening. Wat is de kern van het probleem, en vooral: welke oplossingsrichtingen zijn er? Een inventarisatie in aanloop naar de vaststelling, later dit jaar, van het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn 2018-2021. Met als doel: de waterkwaliteit van de bronnen voor drinkwaterproductie verbeteren en de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) halen.

Er is in delen van Nederland nog steeds sprake van een flinke mestproblematiek in relatie tot de drinkwaterbronnen. De recente Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater benoemt mest als één van de prioriteiten waarvoor aanvullende acties nodig zijn. Onderzoeken van KWR, RIVM en Alterra over het effect van het landelijke mestbeleid op de kwaliteit van het ondiepe grondwater laten zien dat er sprake is van ernstige gevolgen door mestgebruik voor de drinkwatervoorziening. Bij ongewijzigd beleid blijven die gevolgen in de toekomst voortbestaan en dreigen ze zelfs te verergeren. Het gaat dan vooral om kwetsbare grondwaterwinningen in agrarische gebieden op de uitspoelingsgevoelige zandgronden van de zuidelijke en oostelijke provincies.

Het probleem

Uit het KWR-rapport 'De gevolgen van mestgebruik voor drinkwaterwinning' (2016) blijkt dat bemesting tussen 2000 en 2015 in 86 grondwaterwinningen voor drinkwaterproductie heeft geleid tot normoverschrijdingen van nitraat, hardheid, sulfaat en nikkel. Op basis van onderzoek door RIVM wordt verwacht dat de nitraatconcentratie in het ondiepe grondwater in de toekomst (periode 2026-2030) in circa 40 grondwaterbeschermingsgebieden hoger is dan 40 mg/l, en dat in zeker een kwart van deze gebieden de nitraatnorm van 50 mg/l overschreden zal worden.

Dit is een probleem voor de drinkwaterbedrijven, omdat de wetgever grenzen stelt aan de mate waarin de genoemde stoffen in het opgepompte grondwater en het drinkwater mogen voorkomen. Deze grenzen hebben meestal een gezondheidskundige grondslag. Dus moeten de drinkwaterbedrijven maatregelen nemen om de stoffen uit het drinkwater te houden of het grondwater voldoende op te mengen. Hierbij wordt grondwater met te hoge concentraties stoffen gemengd met schoon grondwater, zodat het gemiddelde percentage stoffen daalt tot onder de norm. Levert dit onvoldoende resultaat, dan zit er niets anders op dan zuiveringen aan het produc-

tieproces toe te voegen, of zelfs winningen te sluiten en andere te zoeken. Dit gaat in tegen het principe van bronaanpak uit de KRW en is bovendien kostbaar.

Oplossingsrichtingen

Om de negatieve effecten van (over)bemesting voor drinkwaterbronnen tegen te gaan en de waterkwaliteitsdoelen uit de Nitraatrichtlijn en de KRW te kunnen halen, zal het Nederlandse mestbeleid moeten veranderen. Daarvoor onderscheidt Vewin een aantal oplossingsrichtingen.

Nitraatnorm voor intrekgebieden

De onderzoeken van KWR en RIVM tonen aan dat het huidige mestbeleid onvoldoende is om een goede grondwaterkwaliteit in de intrekgebieden rondom drinkwaterwinningen te realiseren. Een intrekgebied is de zone waarin al het water dat aan het maaiveld infiltreert, uiteindelijk bij de winning terecht zal komen. Bovengrondse activiteiten in deze zone hebben dus vroeg of laat invloed op de grondwaterkwaliteit bij de winning. Daarom is het van belang de algemene nitraatnorm van 50 mg/l (gemiddeld in het ondiepe grondwater) specifiek te laten gelden voor intrekgebieden van grondwaterwinningen voor drinkwaterproductie.

Generieke maatregelen

Om dat te bereiken, zijn in het zesde Nitraat Actieprogramma (NAP) generieke maatregelen nodig, gericht op grondwaterbeschermingsgebieden. Hiermee worden twee doelen gediend:

1. het wegnemen van de normoverschrijdingen van alle stoffen, gerelateerd aan mestgift, in de 40 grondwaterbeschermingsgebieden waar nitraat- en KRW-normen in het ondiepe grondwater overschreden (dreigen te) worden;
2. het halen van de KRW-doelen in alle grondwaterbeschermingsgebieden, d.w.z. geen achteruitgang en op termijn verbetering van de waterkwaliteit, waardoor de inspanning die nodig is om het water te zuiveren, vermindert.

Voorbeelden van generieke maatregelen die in alle grondwaterbeschermingsgebieden kunnen worden toegepast, zijn precisie- en evenwichtsbemesting, telen van groenbemesters en vanggewassen om de bodem zo lang mogelijk begroeid te houden, en inzaaien van gras onder mais om de uitspoeling van voedingsstoffen te verminderen. In de grondwaterbeschermingsgebieden waar nitraat- en KRW-normen in het ondiepe grondwater overschreden (dreigen te)

'OVERBEMESTING: ACTUEEL, OMVANGRIJK PROBLEEM VOOR GRONDWATERWINNINGEN OP ZANDGRONDEN'

‘NITRAATNORM SPECIFIEK VOOR INTREKGEBIEDEN DRINKWATERWINNINGEN’

worden, is extra inzet nodig om normoverschrijdingen voor stoffen uit mest weg te nemen. Dit geldt dus voor nitraat en ook voor andere mestgerelateerde problemen, zoals zware metalen, sulfaat en hardheid. Voorbeelden van aanvullende maatregelen voor deze gebieden zijn een verbod op uitspoelingsgevoelige gewassen en verbetering van de bodemkwaliteit en vruchtbaarheid door verhogen van het organische stofgehalte.

Minder vrijblijvend, meer ambitie

Wewin vindt dat aansturing van maatregelen moet plaatsvinden door een combinatie van stimulerende en dwingende instrumenten. Samenwerkingsprojecten tussen de landbouw en drinkwaterbedrijven in gebieden rondom kwetsbare winningen hebben op verschillende plaatsen geleid tot een afname van de belasting van het grondwater met nitraat. Deelname aan deze projecten is tot nu toe vrijwillig. De drinkwaterbedrijven zetten hierbij in op stimulerende en ondersteuning van maatregelen die leiden tot een verbetering van de grondwaterkwaliteit bij de drinkwaterwinnin-

gen. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) speelt bij sommige projecten een rol in de uitvoering van vrijwillige maatregelen om gebiedsspecifieke waterknelpunten te helpen oplossen. Dit is alleen nog niet voldoende gebleken.

Om de geconstateerde problemen rondom mestgift en waterkwaliteit op te kunnen lossen, is er minder vrijblijvendheid en veel meer ambitie nodig. Maatregelen waarvan in de praktijk is gebleken dat ze effectief en efficiënt zijn om de waterkwaliteit te verbeteren, moeten daarom verplicht gesteld worden in de grondwaterbeschermingsgebieden.

Monitoring en innovatie

Bij de toepassing van de maatregelen is een goed monitoringsysteem essentieel. Naast monitoring van de voortgang van de uitvoering van de maatregelen, is het belangrijk om goed zicht te krijgen op de effectiviteit van de maatregelen en de gevolgen voor de (grond)waterkwaliteit. Goed inzicht in de nitraatconcentraties en het effect van maatregelen daarop zorgt dat het juiste pakket

maatregelen ingezet kan worden. Goede monitoring maakt het mogelijk met een kleine groep te experimenteren met nieuwe, innovatieve maatregelen. Innovaties die succesvol blijken te zijn, kunnen daarna verplicht worden gesteld voor een grotere groep of voor iedereen.

Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater

Naast deze maatregelen is het van belang dat de afspraken uit de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater worden meegenomen in het zesde NAP. Een van de prioriteiten in de Delta-aanpak is de vermindering van de belasting van grond- en oppervlaktewater met nutriënten en andere mestgerelateerde stoffen. Hiervoor zijn verschillende maatregelen opgenomen in de actietabel bij de Delta-aanpak (zie ook Waterspiegel nr. 5, december 2016).

Acties gericht op een gezonde bodem en een goede bodemvruchtbaarheid kunnen bijvoorbeeld goed bijdragen aan vermindering van de belasting van grondwater met mestgerelateerde stoffen.

